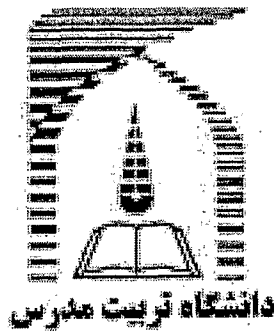




۱۰۰ ۷۸۶



دانشگاه تربیت مدرس  
دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد مطالعات زنان

زن در سنت و سیره رسول الله (ص)

زهرا حجازی دوست

استاد راهنما

دکتر نهله غروی نائینی

استاد مشاور

دکتر مهرداد مهدی مهریزی

۱۳۸۷ / ۱۵ / ۲

تیر ۱۳۸۶

۱۵۵۷۸۶

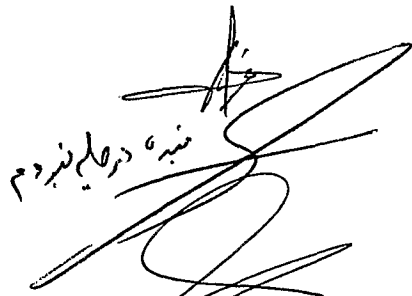
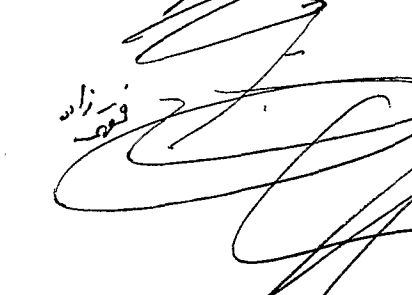



کتابخانه تخصصی تربیت مدرس

به نام خدا

۷۱۴۵۳۹

## تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد خانم زهرا حجازی دوست تحت عنوان " زن در سنت و سیره رسول الله (ص) " را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر نهله غروی نائینی	دانشیار	
۲- استاد مشاور	دکتر مهدی مهریزی	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر صادق آئینه وند	استاد	
۴- استاد ناظر	دکتر عبدالهادی فقهی زاده	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر صادق آئینه وند	استاد	

## دستورالعمل حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی

### دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاستهای پژوهشی دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیأت علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عنوان پایان‌نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد ذیل را رعایت نمایند:

ماده ۱- حقوق مادی و معنوی پایان‌نامه‌ها/ رساله‌های مصوب دانشگاه متعلق به دانشگاه است و هرگونه بهره‌برداری از آن باید با ذکر نام دانشگاه و رعایت آیین‌نامه‌ها و دستورالعملهای مصوب دانشگاه باشد.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان‌نامه/ رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی می‌باید به نام دانشگاه بوده و اسناد راهنما نویسنده مسئول مقاله باشند. تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج حاصل از پایان‌نامه/ رساله نیز منتشر می‌شود نیز باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب حاصل از نتایج پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با مجوز کتبی صادره از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه و براساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان‌نامه/ رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی اسناد راهنما یا مجری طرح از طریق حوزه پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این دستورالعمل در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۱۳۸۴/۴/۲۵ در شورای پژوهشی دانشگاه به تصویب رسیده و از تاریخ تصویب لازم‌الاجرا است و هرگونه تخلف از مفاد این دستورالعمل از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری خواهد بود.

۱۳۸۴/۶/۶



بسمه تعالی

## آیین‌نامه چاپ پایان‌نامه (رساله)‌های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان‌نامه (رساله)‌های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیت‌های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش‌آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱ در صورت اقدام به چاپ پایان‌نامه (رساله)ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲ در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:  
«کتاب حاضر، حاصل پایان‌نامه کارشناسی ارشد / رساله دکتری نگارنده در رشته است  
که در سال در دانشکده دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم / جناب آقای دکتر ، مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر و مشاوره سرکار خانم / جناب آقای دکتر از آن دفاع شده است.»

ماده ۳ به منظور جبران بخشی از هزینه‌های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴ در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ‌شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵ دانشجو تعهد و قبول می‌کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه‌شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶ اینجانب دانشجوی رشته مقطع تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضا:

## تقدیم:

به او که خُلق محمدی ﷺ از او معنا گرفت،

انسانیت را به انسان آموخت،

و به زن حیات دوباره بخشید.

## تقدیر و تشکر:

خدای متعال را سپاسگزارم که عنایت نموده تا به واسطه به انجام رساندن این پژوهش، جایگاه مقدس زن در سیره و سنت پیامبر عظیم الشان - حضرت محمد ﷺ - را با نگاهی نو مرور نمایم. در راستای این پایان نامه لازم است از استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر «غروی نائینی» که با راهنمایی های خالصانه، صادقانه و عالمانه خویش در تمام مراحل انجام این پایان نامه همواره در کنارم بوده اند و مرا از محبت های مادرانه خودشان برخوردار ساخته اند، نهایت تقدیر و قدردانی خود را بیان نمایم.

همچنین از مشاوره استادانه جناب آقای حجت الاسلام مهریزی (زید عزّه) صمیمانه سپاسگزاری نمایم.

جا دارد از اعضای محترم هیئت داوران آقایان، «دکتر آیینه وند» (زید عزّه) و «دکتر فقهی زاده» (زید عزّه) صمیمانه قدردانی خود را اعلام کرده و از معاونت محترم پژوهش دانشگاه نیز کمال تشکر دارم.

در پایان از محبت های بی دریغ خانواده به ویژه همسرم که در تمام مراحل، همراهی ام نموده اند سپاسگزاری می نمایم.

## چکیده

جوامع غربی جایگاه زن در اسلام را مخدوش کرده و بسیار مبهم و ناموزون جلوه می دهند. بنابراین برای نسل جوان اسلامی، لازم و ضروری است که مرجع و منبع علمی به آنها معرفی گردد. پایان نامه حاضر در تلاش است که با استفاده از منابع موثق، مطالب متقن و مستدل در خصوص ارزش خاص به زنان و نقش مؤثر آنان در خانواده و جامعه از دیدگاه رسول اکرم (ص) را به علاقه مندان این مباحث معرفی نماید.

نتایج به دست آمده در این تحقیق این است که از دیدگاه رسول الله ﷺ زنان همچون مردان از حقوق انسانی برخوردارند و با حفظ حدود اسلامی می توانند در عرصه های مختلف اجتماع فعالیت نمایند.

هدف محقق این است که با بررسی موشکافانه زندگی رسول اکرم ﷺ در خصوص رابطه ایشان با زنان، دیدگاه روشن بینانه حضرت را به جوامع امروزی بشناساند. چرا که به فرموده قرآن پیامبر ﷺ بهترین اسوه و نمونه برای مسلمانان هستند.

این تحقیق در ۵ فصل شامل فصل اول (کلیات)؛ فصل دوم زن در عصر جاهلی تا رسیدن به مقام صحابی مورد بررسی است. در این فصل جایگاه زنان قبل از اسلام و در دوران رسالت پیامبر ﷺ و رسیدن بر مقام صحابی پیامبر ﷺ را مورد بررسی قرار می گیرد.

فصل سوم، زن در حوزه فردی، به عنوان هویت زن از دیدگاه رسول اکرم ﷺ مورد بررسی قرار می گیرد.

فصل چهارم، زن در حوزه خانواده در نقش های مادر، همسر، دختر و بستگان درسیره و سنت پیامبر ﷺ مورد توجه قرار گرفته است.

فصل پنجم، تأییدات رسول اکرم ﷺ در مورد فعالیت های مختلف زنان در حوزه اجتماعی مورد بررسی قرار می گیرد.

## کلید واژه:

رسول اکرم، زن، سنت، سیره.



# فهرست مطالب

صفحه

عنوان

## فصل اول (مقدمه و کلیات و طرح تحقیق)

۲	.....	۱-۱) مقدمه
۳	.....	۲-۱) بیان مسئله
۴	.....	۳-۱) ضرورت انجام تحقیق
۴	.....	۴-۱) پیشینه تحقیق
۴	.....	۵-۱) روش تحقیق
۵	.....	۶-۱) اهداف تحقیق
۵	.....	۷-۱) فرضیه ها
۵	.....	۸-۱) نگاهی به فصول
۶	.....	تعریف اصطلاحات

## فصل دوم: (زن در عصر جاهلی تا رسیدن به مقام صحابی)

۱۰	.....	۱-۲) مقدمه
۱۰	.....	۲-۲) زن در دوره جاهلیت
۱۹	.....	۳-۲) سنت شکنی پیامبر ﷺ در قبال رفتارهای جاهلانه نسبت به زن
۲۵	.....	۴-۲) اهمیت تعلیم و تعلم زنان در سنت و سیره پیامبر ﷺ
۲۶	.....	۵-۲) احترام و ابراز محبت به زن در سنت و سیره پیامبر ﷺ
۲۸	.....	۶-۲) زن در کلام قرآن
۲۹	.....	۷-۲) حسن معاشرت با همسر
۳۰	.....	۸-۲) انقلاب فرهنگی توسط پیامبر در خصوص زنان و رسیدن آنان به مقام صحابه

## فصل سوم (زن در سنت و سیره پیامبر اکرم ﷺ در حوزه فردی)

۴۱	.....	۱-۳) مقدمه
۴۱	.....	۲-۳) هویت انسانی زن
۴۳	.....	۳-۳) احترام گذاشتن به زنان
۴۷	.....	۴-۳) حمایت از زنان
۵۱	.....	۱-۴-۳) احترام و حمایت از زنان بی سرپرست
۵۴	.....	۲-۴-۳) احترام و حمایت از زنان سالخورده
۵۵	.....	۳-۴-۳) احترام و حمایت از زنان خدمتکار
۵۹	.....	۴-۴-۳) حمایت از زنان یهودی و مسیحی و غیر مسلمان
۶۱	.....	۵-۴-۳) حمایت از زنان دشمن
۶۲	.....	۶-۴-۳) احترام و حمایت از زنان اسیر
۷۳	.....	۵-۳) تلطیف در گفتار با زنان
۷۴	.....	۶-۳) آزادی و اختیار زن
۷۵	.....	۷-۳) تعلیم به زنان
۷۷	.....	۸-۳) پاسخگویی به سوالات شرعی
۷۷	.....	۹-۳) مساوات زن و مرد در اجرای حدود الهی
۸۳	.....	۱۰-۳) تفاوت بین زن و مرد
۸۴	.....	۱۱-۳) مزاح گویی رسول الله با زنان با حفظ شئون اسلامی
۸۶	.....	۱۲-۳) اجرای حدود الهی برای زنان
۸۷	.....	۱۳-۳) حضور فردی زنان در جامعه

## فصل چهارم: (زن در سنت و سیره پیامبر اکرم ﷺ در حوزه خانواده)

۹۰	.....	۱-۴) مقدمه
----	-------	------------

۹۱	..... ارزش خانواده (۲-۴)
۹۱	..... حمایت از زنان خانواده (۱-۲-۴)
۹۲	..... توجه به حقوق زن در خانواده (۲-۲-۴)
۹۳	..... مادر (۳-۴)
۹۶	..... مقام مادر از دیدگاه قرآن (۱-۳-۴)
۹۶	..... احترام به مادر (۲-۳-۴)
۹۸	..... خوش رفتاری و نیکی به مادر (۳-۳-۴)
۹۹	..... نیکی به مادر برابر با پاداش الهی (۴-۳-۴)
۱۰۰	..... مسئولیت پذیری مادران (۵-۳-۴)
۱۰۱	..... حقوق مادران پس از وفات (۶-۳-۴)
۱۰۴	..... مقام مادران در آخرت (۷-۳-۴)
۱۰۵	..... افضل بودن احسان مادر بر پدر (۸-۳-۴)
۱۱۰	..... احترام گذاشتن به مادر رضاعی (۹-۳-۴)
۱۱۰	..... انتخاب مادر رضاعی (۱۰-۳-۴)
۱۱۰	..... رفتار پیامبر ﷺ با مادر رضاعی خود (۱۱-۳-۴)
۱۱۲	..... همسر (۴-۴)
۱۱۲	..... عدالت میان همسران (۱-۴-۴)
۱۱۶	..... احترام و اهمیت دادن به همسر در سایه اختیار و آزادی (۲-۴-۴)
۱۱۹	..... توجه به محیط زندگی همسران (۳-۴-۴)
۱۲۲	..... توجه به آرایش زنان (۴-۴-۴)
۱۲۴	..... ابراز محبت به همسر (۵-۴-۴)
۱۲۸	..... انتخاب کنیه برای همسر (۶-۴-۴)
۱۳۴	..... رابطه محبت آمیز با نوعروس (۷-۴-۴)
۱۳۵	..... توجه به امور معنوی همسران (۸-۴-۴)

- ۱۴۰ ..... ۹-۴-۴ بردباری در قبال رفتار سوء همسران
- ۱۵۰ ..... ۱۰-۴-۴ حضور همسر در عرصه فعالیت جامعه
- ۱۵۲ ..... ۱۱-۴-۴ آگاه کردن همسر در جانشینی بعد از خود
- ۱۵۴ ..... ۱۲-۴-۴ تحریفات ازدواج پیامبر با زینب
- ۱۵۶ ..... ۵-۴ دختر
- ۱۵۶ ..... ۱-۵-۴ شخصیت دادن به دختر
- ۱۶۲ ..... ۲-۵-۴ اهمیت دادن به دختر
- ۱۶۵ ..... ۳-۵-۴ احترام به دختر
- ۱۶۹ ..... ۴-۵-۴ رفتار صمیمانه داشتن با دختر
- ۱۷۳ ..... ۵-۵-۴ مهر و محبت پدر و دختر
- ۱۷۸ ..... ۶-۵-۴ ستایش دختر
- ۱۷۸ ..... ۷-۵-۴ ازدواج دختران
- ۱۸۲ ..... ۸-۵-۴ حضور دختران پیامبر ﷺ در عرصه اجتماع
- ۱۸۵ ..... ۹-۵-۴ رابطه ی محبت آمیز با دختر دختر (نوه)
- ۱۸۶ ..... ۶-۴ زنان (بستگان)
- ۱۹۱ ..... ۱-۶-۴ خواهر رضاعی
- ۱۹۳ ..... ۲-۶-۴ خاله پیامبر ﷺ
- ۱۹۴ ..... ۳-۶-۴ خاله پیامبر ﷺ نسبی یا رضاعی
- ۱۹۴ ..... ۴-۶-۴ عمه و خاله پیامبر ﷺ
- ۱۹۵ ..... ۵-۶-۴ عمه پیامبر ﷺ
- ۱۹۵ ..... ۶-۶-۴ عماره بنت حمزه دختر عموی پیامبر اکرم ﷺ
- ۱۹۶ ..... ۷-۶-۴ ام رومان (مادر همسر)
- ۱۹۶ ..... ۸-۶-۴ ضباعه دختر عموی پیامبر ﷺ
- ۱۹۶ ..... ۹-۶-۴ ام هانی دختر عموی پیامبر ﷺ

۱۹۷	..... (۱۰-۶-۴) ام جمیل زن عموی پیامبر اکرم ﷺ
۱۹۸	..... (۱۱-۶-۴) فاطمه بنت زبیر بن عبدالمطلب
۱۹۸	..... (۱۲-۶-۴) زینب (دختر عمه)

### فصل پنجم: زن در سنت و سیره پیامبر اکرم ﷺ (در حوزه جامعه)

۲۰۱	..... (۱-۵) مقدمه
۲۰۱	..... (۲-۵) احترام به شخصیت زن در اجتماع
۲۰۴	..... (۳-۵) انتخاب کنیه برای زنان
۲۰۴	..... (۴-۵) امر به معروف و نهی از منکر
۲۰۷	..... (۵-۵) آموزش علوم برای زنان در جامعه
۲۰۸	..... (۶-۵) مساوی بودن در علم آموزی
۲۰۹	..... (۷-۵) واجب بودن آموزش بر زنان
۲۰۹	..... (۸-۵) آموزش به زنان توسط پیامبر ﷺ
۲۱۰	..... (۹-۵) حمایت از بیوگان و زنان بی سرپرست
۲۱۲	..... (۱۰-۵) حضور و مشارکت زنان در عرصه اجتماعی
۲۱۳	..... (۱۱-۵) حضور و مشارکت زنان در عرصه اقتصادی
۲۱۷	..... (۱۲-۵) حضور و مشارکت زنان در عرصه پزشکی
۲۱۷	..... (۱۳-۵) حضور و مشارکت زنان در عرصه سیاسی
۲۲۵	..... (۱۴-۵) حضور و مشارکت زنان در عرصه علمی
۲۲۷	..... (۱۵-۵) حضور و مشارکت زنان در عرصه نظامی
۲۳۷	..... (۱۶-۵) حضور و مشارکت زنان در عرصه تبلیغات دینی و فرهنگی
۲۴۱	..... نتیجه گیری
۲۴۲	..... پیشنهادات
۲۴۳	..... منابع و مأخذ

**فصل اول:**

**کلیات**

## ۱-۱) مقدمه:

موضوعات مربوط به زنان، همواره از بحث برانگیزترین موارد اجتماعی در دنیا بوده است. در کشوری مثل ایران این مسئله نیز از ابعاد گوناگون مورد توجه قرار گرفته است و روند اندیشه های غربی که در صدد رفع نابرابری های موجود میان زن و مرد است از یک سو و قوانین موجود که بر گرفته از سنن ایرانی و اندیشه های ناب اسلامی و سیره ائمه اطهار نیز است از طرفی دیگر قرار دارند که بعضی از موارد، متناقض به نظر می رسند.

در جامعه امروز ایران، افرادی که درک و تفسیر خود را از مطالب حجّت می دانند، در صدد تحمیل آن موارد به سایرین هستند و این گونه است که وضعیت پیچیده تر می شود. به طور مثال در مورد مهریه که یکی از مسائل مربوط به زنان است برداشت ها و تجویز های متفاوت و متعارضی مطرح می گردد که موجب سردرگمی افراد مخصوصاً زنان جامعه می شود و این گونه آنان به هیچ یک از حقوق خود نمی رسند.

از این رو ضرورت شرح این اندیشه ها اهمیت خاصی دارد. تا حداقل از ابهام موارد موجود بکاهد.

برخی روشنفکران، دستورات اسلامی را برای زنان دست و پا گیر و متعلق به قرون گذشته معرفی می نمایند و از آنجایی که سنت های کهن، در طول تاریخ با مفاهیم اسلامی مخلوط شده و تمایز میان این دو از یکدیگر مشکل گردیده است؛ این افراد در مواجهه با جریان های سنتی، در اصل با مجموعه ای آمیخته از سنت های قومی و مذهبی مبارزه کرده تا خود را از هر دو نجات دهند.

در این میان بیش از همه، کسانی مقصّرند که از سنت های بومی خود با نام اسلام و مذهب دفاع می کنند و با مقاومت های غیر منطقی و مقابله گویی های غیر علمی با جریان اول به مبارزه می پردازند و متأسفانه نتیجه معکوس داشته در نهایت زمینه را در داخل جامعه برای مبارزه با اساس اسلام و تقویت تفکر غیر اسلامی مهیا می کند.

نه تنها جامعه جاهلیت عرب، پست ترین جایگاه ممکن را برای زنان قائل بوده، بلکه سایر اقوام آن دوران، زن را عنصری پلید و مایه گناه می شمردند. به گفته قرآن کریم، سنت و سیره رسول خدا ﷺ بهترین و کامل ترین الگو برای زندگی بشری در طول تاریخ است. توجه به زندگی پیامبر حتی بدون در نظر گرفتن آن انقلاب عظیم فرهنگی که در عصر خود بپا کرده است، باز هم، نشان می دهد اندیشه و گفتار و رفتار ایشان به قدری زنده و کامل است که پس از گذشت ۱۴۰۰ سال، هنوز بشر با همه ادعای خود، در ایجاد حقوق برابر میان زن و مرد، نتوانسته این اندازه دقیق و کامل، حقوق و وظایف و جایگاه زن را به مرحله اجرا درآورد. شاید اگر پیامبر اسلام این تحول شگرف را به وجود نمی آوردند، هیچ کس و در هیچ دوره دیگری نمی توانست موجب این شکوفایی فکری گردد.

## ۱-۲) بیان مسئله:

دین اسلام آخرین و کاملترین دین الهی است و رسول اعظم، خاتم پیامبران، از جانب خداوند و از طریق ارتباط با وحی هدایت انسان ها را به عهده داشته است. رسالت مهم ایشان ابلاغ احکام و آیات الهی در جامعه اسلامی بوده است. بدین گونه مردم با داشتن الگوی عملی مطلوب، فرهنگ اسلامی رادرك کرده، و به احکام و مقررات آن عمل می نمودند. از طرف دیگر تاریخ به این نکته اشاره می کند که جامعه عرب، عاری از هرگونه عدالت بوده و مملو از تبعیضات و زیر پا گذاشتن حقوق انسانی، از جمله تبعیض جنسیتی بوده است.

نکته قابل تأمل و مسئله اصلی محقق این است که پیامبر ﷺ چگونه مبانی اسلام، درخصوص رفع تبعیض جنسیتی و حفظ حقوق انسانی زنان را در رفتار و گفتار خود ابراز می



نمودند؟ و چه شیوه ای را اتخاذ می کردند تا توانستند جایگاه انسانی زنان را تثبیت و تعیین نمایند. بدین ترتیب وظیفه ما این خواهد بود که مشخص کنیم:

۱) جایگاه زنان در سنت و سیره رسول اکرم ﷺ چگونه بوده است؟

۲) پیامبر ﷺ چگونه جایگاه زن را در جامعه اسلامی تثبیت کردند؟

۳) برچه اساسی حضرت رسول ﷺ بین زنان تفاوت قائل بودند؟

و در پایان به ارزیابی مطالب بررسی شده و نتیجه گیری از آنها خواهیم پرداخت.

### ۱-۳) ضرورت انجام تحقیق:

جوامع امروزی به ویژه جوامع غیراسلامی و غربی درصدد مخدوش کردن جایگاه زن در دین مبین اسلام هستند. لذا نیاز است که با بررسی منابع متقن و مستدل و جستجو در منابع اسلامی به این سؤالات پاسخ داده شود. از آن جا که رسول مکرم اسلام پایه گذار دین اسلام بوده، روش و منش ایشان با زنان بهترین الگو می باشد. بنابراین ضروری است که در خصوص جایگاه و شخصیت زن در سنت و سیره رسول اکرم ﷺ فعالیت تحقیقاتی و علمی صورت پذیرد.

### ۱-۴) پیشینه تحقیق:

در مورد سیره و روش زندگی رسول اکرم ﷺ تألیفات فراوانی انجام شده است که به تمام کتب مورد بررسی در فهرست منابع اشاره شده است. اما متأسفانه تحقیقات موضوعی در خصوص حضرت ﷺ صورت نپذیرفته است.

در میان آثار مؤلفین فریقین (شیعه و سنی) کمتر کتابی جامع همه روایات، سنن و سیره پیامبر در خصوص رفتار و گفتار حضرت ﷺ با زنان مشاهده می شود.

### ۱-۵) روش تحقیق:

روش تحقیق به صورت کتابخانه ای است.

## ۱-۶) اهداف تحقیق:

- ۱) معرفی حضرت رسول ﷺ به عنوان مطلوب ترین الگوی عملی در رفتار با زنان
- ۲) به تصویر کشیدن جایگاه واقعی زن در سنت و سیره پیامبر ﷺ
- ۳) اصلاح باورهای غلط در اندیشه های سنتی
- ۴) الگو برداری از سیره رسول اکرم ﷺ برای هدایت جوامع امروزی

## ۱-۷) فرضیه ها

- ۱) گزارشات تاریخی و روایی نشان می دهد که در سنت و سیره حضرت رسول ﷺ زن از جایگاه ویژه ای برخوردار بوده است .
- ۲) حضرت رسول ﷺ جایگاه زن را از آغاز تا انتهای رسالت به صورت مرحله به مرحله در جامعه تثبیت و توصیف کرده اند که کاملاً به شرایط زمان و مکان و رشد فکری مردم بستگی داشته است.
- ۳) حضرت رسول ﷺ بر اساس منزلت اجتماعی، موقعیت خانوادگی و جایگاه معنوی زنان، بین آنان تفاوت هایی را قائل بوده اند.

## ۱-۸) نگاهی به فصول:

- فصل اول: کلیات تحقیق شامل بیان مسئله، اهداف و فرضیات است.
- فصل دوم: نخست به وضعیت زن در دوره جاهلیت عرب و جوامع دیگر پرداخته شده، سپس به بررسی جایگاه زنان و رسیدن آنان به مقام والای صحابه (اصحاب پیامبر) می پردازیم.
- فصل سوم: زن از جهت جایگاه فردی، در سنت و سیره رسول اکرم ﷺ مورد بررسی قرار می گیرد.

در فصل چهارم: زن در سنت و سیره رسول اکرم ﷺ از لحاظ جایگاه خانوادگی و نقش هایی که جامعه بر عهده او گذاشته، همچون مادر، مادر رضاعی، همسر، دختر، زنان بستگان، کنیزان حضرت ﷺ بررسی می شود.

در فصل پنجم: در سنت و سیره رسول اکرم ﷺ به جایگاه زن از لحاظ فعالیت های مختلف اجتماعی پرداخته می شود.

آنچه از تحلیل مباحث این فصول بدست می آید این است که رسول اکرم ﷺ در سیره و رفتار خود بهترین الگوی عملی برای تمام جوامع از گذشته تا حال می باشند.

## تعریف اصطلاحات:

### سنت

سنت در اصل راه و رسم و آن طریق دینی که پیامبر اسلام ﷺ داشته اند اطلاق می شود. معنای لغوی سنت طریق و روش است. ( غروی، ۱۳۸۰، ۱۰؛ ر.ک. در معجم الوسیط، مجمع البیان و سایر کتب لغت ذیل سنت)

سنت: به معنی راه و روش، سیرت، در حقیقت آنچه که پیامبر ﷺ و صحابه به آن عمل کرده باشند. (معین، ۶۵۹، ۱۳۸۴)

سنت: راه و روش. آیین. رسم. نهاد است. در اصطلاح فقه: آنچه پیغمبر و ائمه هدی صلوات الله علیهم بدان عمل کرده باشند. مگر در عمر یک یا دو بار به قصد ترک هم انجام داده باشند.

سنت: در اصطلاح عبارت است از قول یا فعل یا تقریر پیامبر ﷺ یا معصوم علیه السلام. ( مقباس الهدایة، بی تا، ج ۱، ۶۶)

از حضرت رسول ﷺ نقل شده است: که هر که در زمان اختلاف امتم به سنت من پایبند باشد اجر صد شهید برای او محسوب می گردد. نیز فرمودند: عمل اندکی که طبق سنت انجام گردد بهتر از عمل بسیاری است که این گونه نباشد. در حدیثی دیگر از آن حضرت آمده است

که می فرمایند: خداوند جانشینان مرا رحمت کند. عرض شد: آنها کیانند؟ فرمودند: آنانی که سنت مرا زنده نگه دارند و کسانی که آن را به دیگران بیاموزند. امام صادق علیه السلام می فرمایند: هر که با سنت پیغمبر صلی الله علیه و آله مخالفت کند کافر است. امام باقر علیه السلام نیز می فرمایند: جاهل به سنت را باید به سنت برگرداند. نبی اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: هر که سنت مرا ملاک زندگی خویش سازد از من است و هر که به سنت من پشت کند از من نیست. (حسینی دشتی، ۱۳۷۹، ج ۶، ۳۳۷ و ۳۳۸ و ۳۳۹)

### سیره

سیره: به معنی سیرت، شرح حال، زندگی نامه است. (انوری، ۱۳۸۳، ۷۲۵)

سیرت: نهاد، راه و روش، سرشت گفته می شود. (سعیدی پور، بی تا، ۵۰۴)

سیرت: طریقه. روش. مذهب. خلق و خو، عادت. (معین، ۱۳۸۴، ۶۷۳)

حضرت علی علیه السلام فرمودند: حق شما رعیت بر ما زمامداران آن است که در امور مملکت طبق کتاب خدا و سیرت رسول خدا صلی الله علیه و آله عمل نموده حق پیامبر را به عنوان جانشینی او ادا نماییم و سنتش را احیا کنیم.

راه و رسم رسول خدا صلی الله علیه و آله معتدل و روش او صحیح و متین و بر مبنای خرد بود. کسی که خویشتن را در مقام پیشوایی و رهبری قرار می دهد بایستی پیش از آنکه به تعلیم دیگران پرداخته، به تعلیم خویش پردازد و در این راه باید از حد گفتار گذشته و به مرحله عمل دست یابد. (حسینی دشتی، ۱۳۷۹، ج ۶، ۴۰۵ و ۴۰۶)

بنابراین سیره پیامبر به معنای راه و روش آن حضرت در زندگی است. (طحان، ۱۴۰۷، ۲)

### صحابه

صحابه: به یاران پیغمبر صلی الله علیه و آله که محضر آن حضرت را درک کرده بودند، می گویند.

(انوری، ۱۳۸۳، ۷۸۰)